

Archeo-rapport 431

Het archeologisch onderzoek in de Sint-Petrusstraat 7 te Landen

Vanessa Vander Ginst

Archeo-rapport 431

Het archeologisch onderzoek in de Sint-Petrusstraat 7 te Landen

Vanessa Vander Ginst

**Tienen, 2018
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 431 Het archeologisch onderzoek in de Sint-Petrusstraat 7 te Landen

Opdrachtgever:	Stad Landen
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2018/12.825/4

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2018, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Landen-Sint-Petrusstraat 7
Locatie	Provincie Vlaams-Brabant, Gemeente Landen, Sint-Petrusstraat 7
Oppervlakte projectgebied	Ca. 1000 m2
Kadastergegevens	Afdeling 13: Sectie B: Perceelsnummers: 166c en 166d
Opdrachtgever	Stad Landen, Stationsstraat 29, 3400 Landen
Vergunningsnummer	2017/056
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Termijn veldwerk	25 t.e.m. 27 april 2017

Aard van de bedreiging	Restauratiewerken met ingreep in de bodem
Archeologische verwachting	Historische hoeve
Wetenschappelijke begeleiding	Geen

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Inleiding	p. 3
1.1	Algemeen	p. 3
1.2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3	Archeologische en historische voorkennis	p. 4
Hoofdstuk 2	Werkmethode	p.12
Hoofdstuk 3	Analyse	p.14
3.1	Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 14
3.2	Het sporen- en vondstenbestand	p. 16
Hoofdstuk 4	Synthese	p.21
Bibliografie		p.22

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens restauratiewerken met ingreep in de bodem heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2017/056) op een terrein met een oppervlakte van ca. 1000m² gelegen aan de Sint-Petrusstraat 7 te Landen. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba van 25 t.e.m. 27 april 2017.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein ligt in het centrum van Attenhoven op ca. 35 m ten zuidoosten van de Sint-Pietersbandenkerk (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als Landen, Afdeling 13: Sectie B: Perceelsnummers: 166c en 166d (fig. 1.2). Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de zandleemstreek (fig. 1.3).

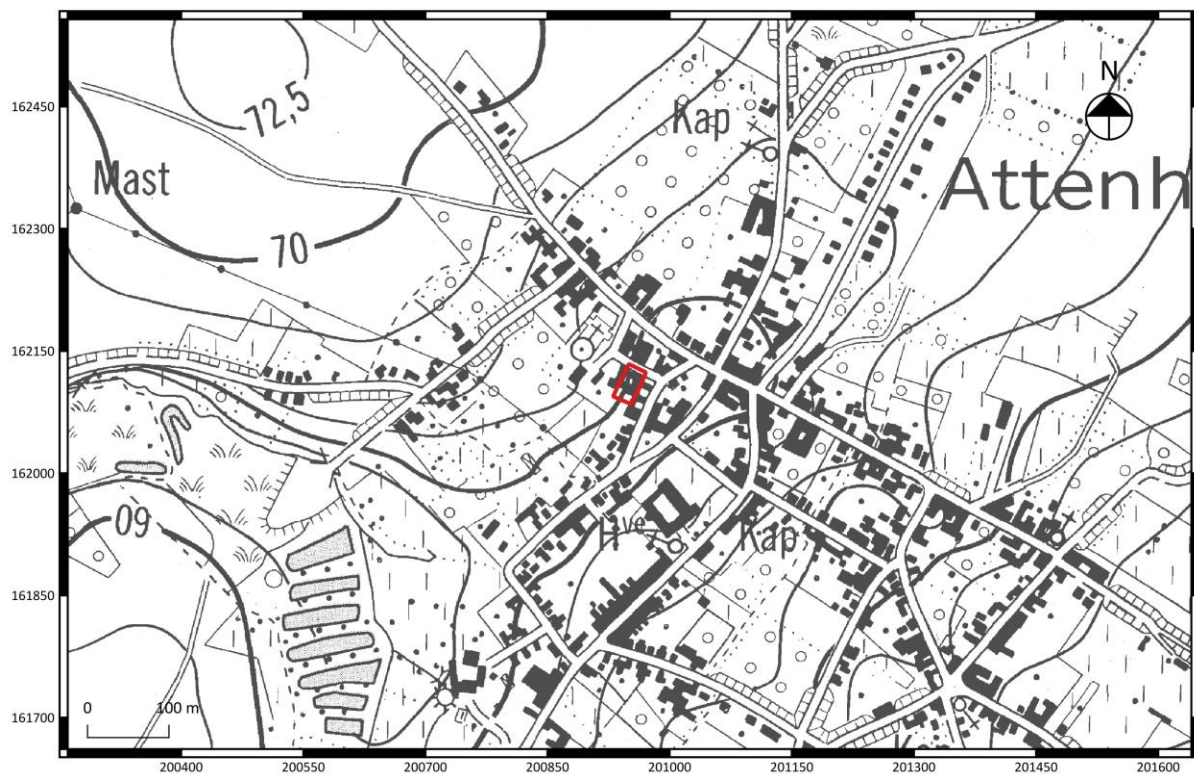

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

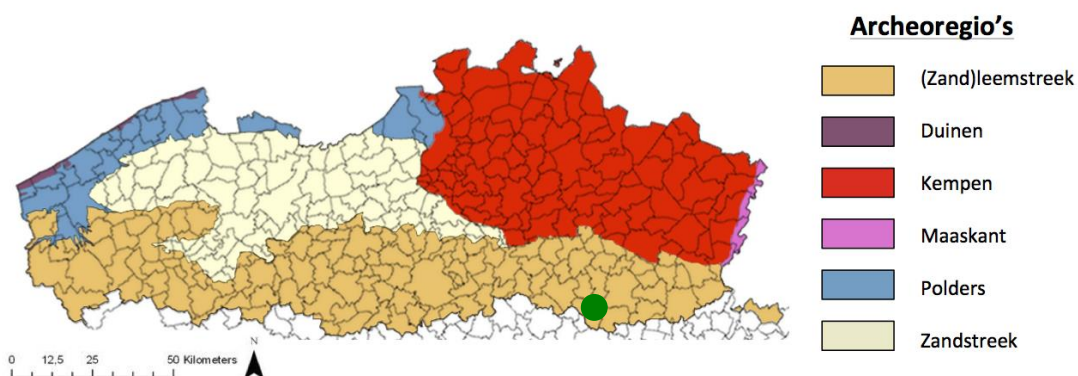

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's¹.

1.3 Archeologische en historische voorkennis

Op het projectgebied bevindt zich de op 18 mei 2008 deels ingestorte Sint-Petrushoeve. Dit was een kleine hoeve met woonvleugel, dwarsschuur en stallen opgetrokken uit leem die vermoedelijk uit de 17de eeuw dateerde (fig. 1.4 en 1.5). Het boerenhuis telde twee verdiepingen en had een zadeldak. De hoeve is sinds 17-9-1976 beschermd als monument en maakt tevens deel uit van een beschermd cultuurhistorisch landschap².

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

² <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/43415>

Op ca. 35 m ten noordwesten van de hoeve ligt de Sint-Pietersbandenkerk en de 18de-eeuwse pastorie Sint-Pietersbanden. Beide monumenten zijn beschermd en maken deel uit van een beschermd dorpszicht³.

De Sint-Pietersbandenkerk bestaat uit een 16de-eeuws gotisch koor in tufsteen van Lincent, een sacristie in Maaslandse stijl van 1723, een neogotisch schip, transept en westtoren van 1890 en als laatste toevoeging twee neogotische zijkapellen van 1896⁴. De parochiekerk Sint-Pietersbanden van Attenhoven wordt omringd door een ommuurd kerkhof en ligt op een kleine hoogte ten opzichte van de Dorpsstraat en de St.-Petrusstraat.

De plattegrond ontvouwt een driebeukige kerk met vrijstaande westtoren, een schip en zijbeuken van vijf traveeën, een transept van één travee met vlakke sluiting en een één travee diep, driezijdig afgesloten koor aan weerszijde voorzien van zijkapellen van één travee met driezijdige sluiting en in het verlengde een rechthoekige sacristie.

Op alle geraadpleegde historische kaarten is reeds bebouwing te zien ter hoogte van het projectgebied. Op de kaart van Villaret (1745-1748) is ter hoogte van het projectgebied bebouwing geschetst langs de Sint-Petrusstraat (fig. 1.6). Het huidige stratenpatroon is reeds grotendeels aanwezig op deze kaart.

Op de Ferrariskaart is ter hoogte van de oksel van de Sint-Petrusstraat en de Lindestraat een vierkantshoeve geschetst met een opening in de gebouwen naar het zuidwesten toe (fig. 1.7). Het gebouw ligt op een kleine afstand van beide genoemde straten.

De toestand op de Atlas der Buurtwegen (1841) is gelijkaardig aan deze op de Vandermaelenkaart (1846-1854): beide geven een wat meer langgerekt, rechthoekige vierkantshoeve weer langs de Sint-Petrusstraat en wat meer naar het westen dan op de Ferrariskaart (fig. 1.8 en 1.9). Op beide kaarten lijkt een opening weergegeven te zijn gericht op de Sint-Petrusstraat. Op de Poppkaart is een rechthoekig bouwvolume afgebeeld ter hoogte van het projectgebied (fig. 1.10). Er zijn geen afzonderlijke volumes herkenbaar en het gebouw is vrij smal en langgerekt en gealigneerd langs de Sint-Petrusstraat.

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302901>

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302507>

Fig. 1.4 De Sint-Petrushoeve voor de instorting op 18 mei 2008⁵.

Fig. 1.5: De ingestorte Sint-Petrushoeve⁶

⁵ overgenomen van: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43415>

⁶ <https://www.hln.be/regio/landen/sint-petrushoeve-krijgt-nieuw-leven-als-kangoeroewoning~a9b2f32f>

Fig. 1.6: Uittreksel uit de kaart van Villaret 1745-1748

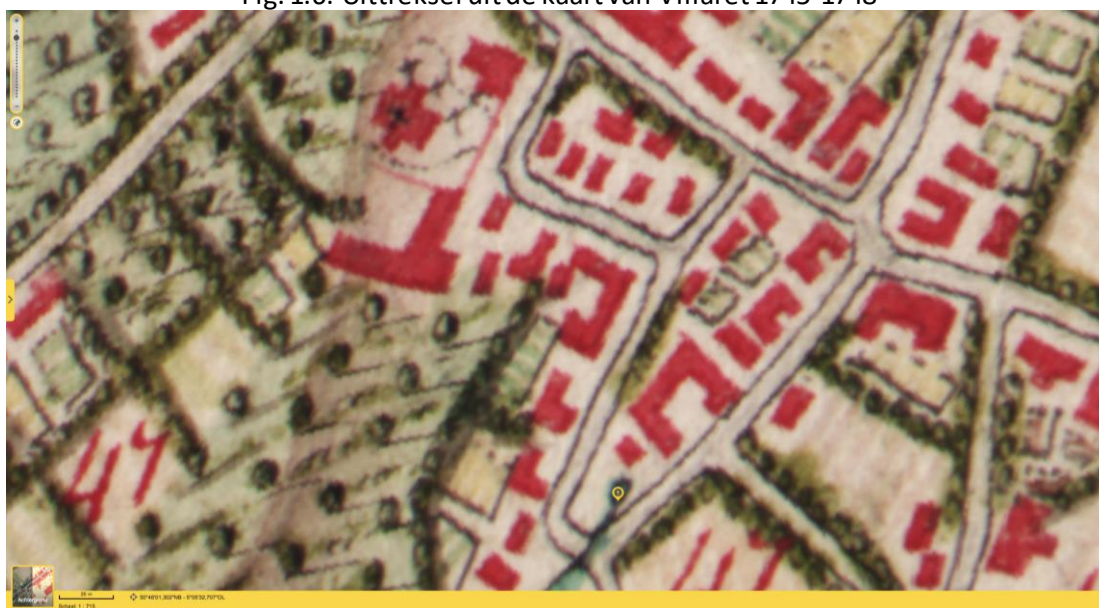

Fig. 1.7: Uittreksel uit de kaart van Ferraris 1771-1778

Fig. 1.8: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen 1841

Fig. 1.9: Uittreksel uit de kaart van Vandermalen 1846-1854

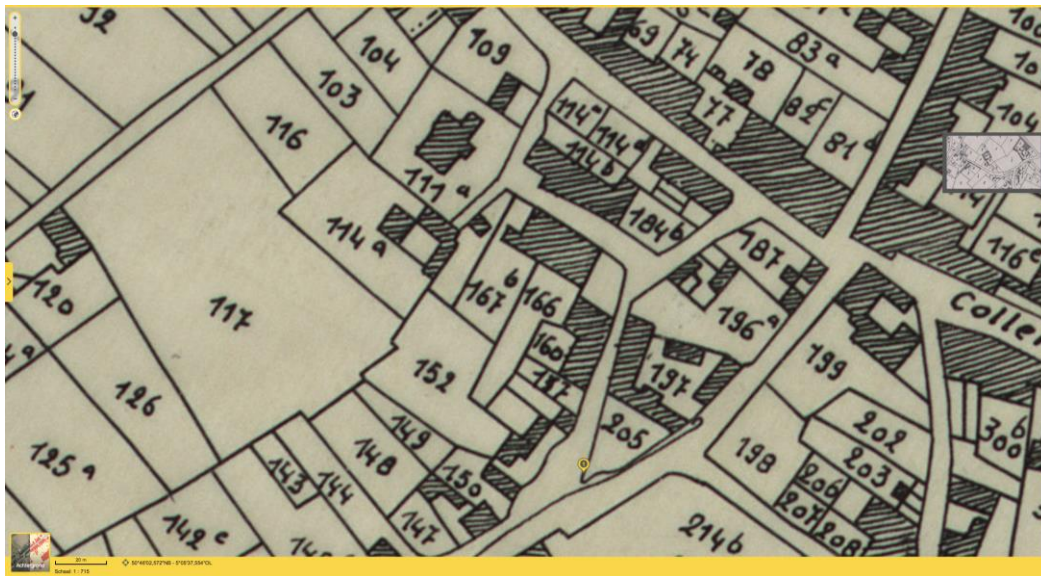

Fig. 1.10: Uittreksel uit de kaart van Popp 1842-1879

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn in de omgeving van het projectgebied een aantal gekende archeologische sites geïnventariseerd (fig. 1.11). Het betreft zowel historische gebouwen als prospectievondsten:

CAI164867⁷: De laatmiddeleeuwse Sint-Pieterskerk

CAI164892⁸: Het *Kastelhof*, de woonplaats van de familie Van Attenhoven. Dit gebouw zou reeds in 1363 verdwenen zijn.

CAI164890⁹: De locatie van een laatmiddeleeuws gasthuis

CAI210093¹⁰: De locatie van een thans verdwenen 18de-eeuwse kapel

CAI164891¹¹: Een laatmiddeleeuwse molen

De CAI-locaties CAI1565, CAI1566, CAI1567, CAI1568 en CAI1569 zijn vindplaatsen van lithisch materiaal uit algemeen de steentijd.

⁷ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/164867>

⁸ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/164892>

⁹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/164890>

¹⁰ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/210093>

¹¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/164891>

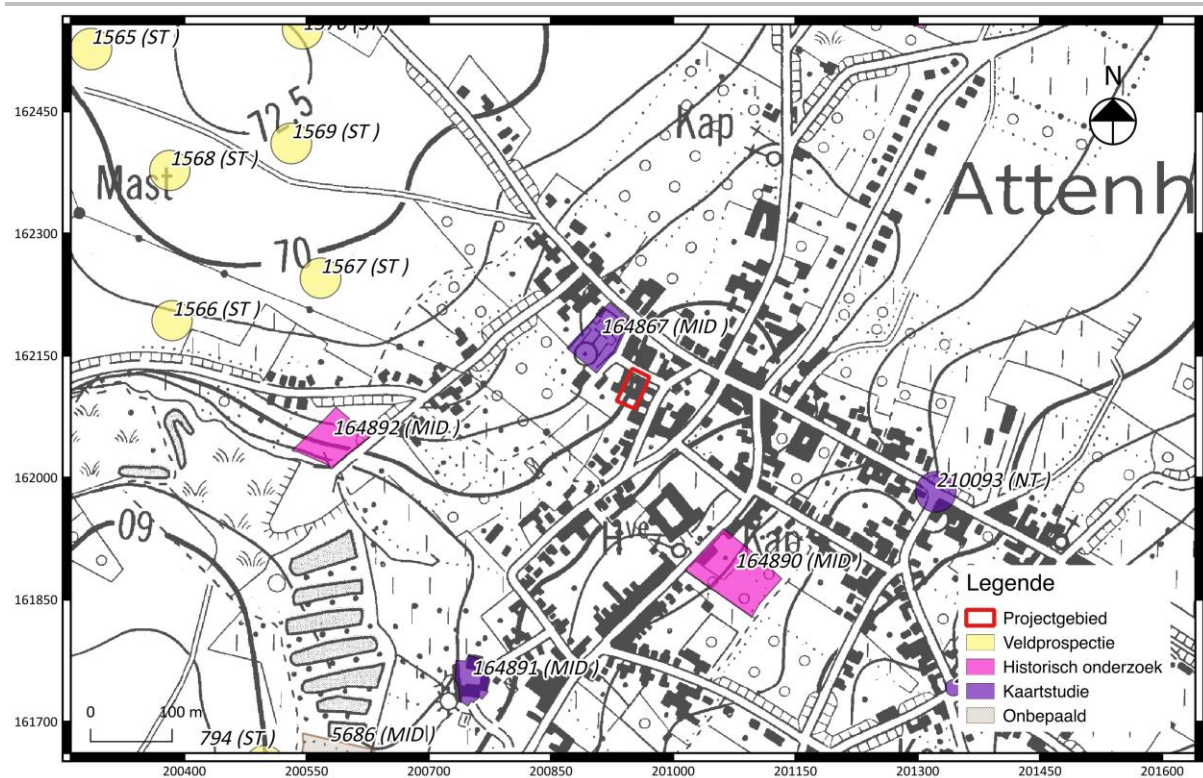

Fig. 1.11: Uittreksel uit de topografische kaart met indicatie van CAI-polygonen.

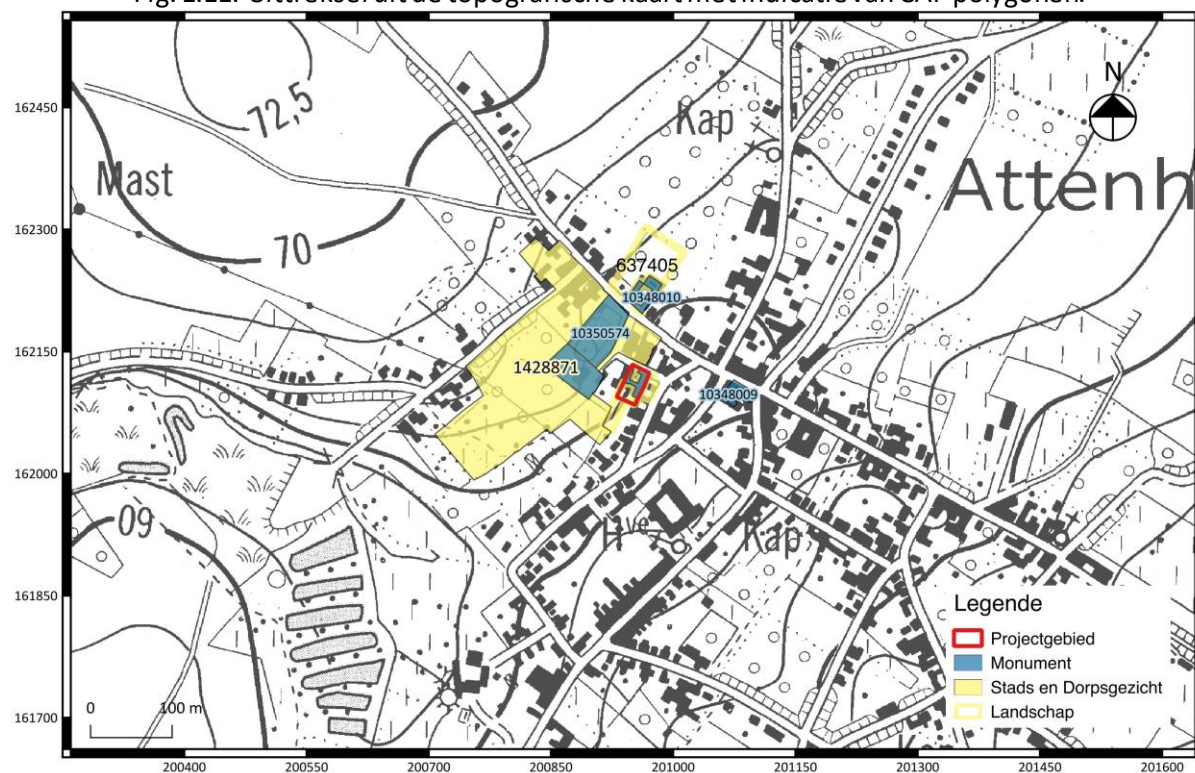

Fig. 1.12: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹².

¹² www.agiv.be

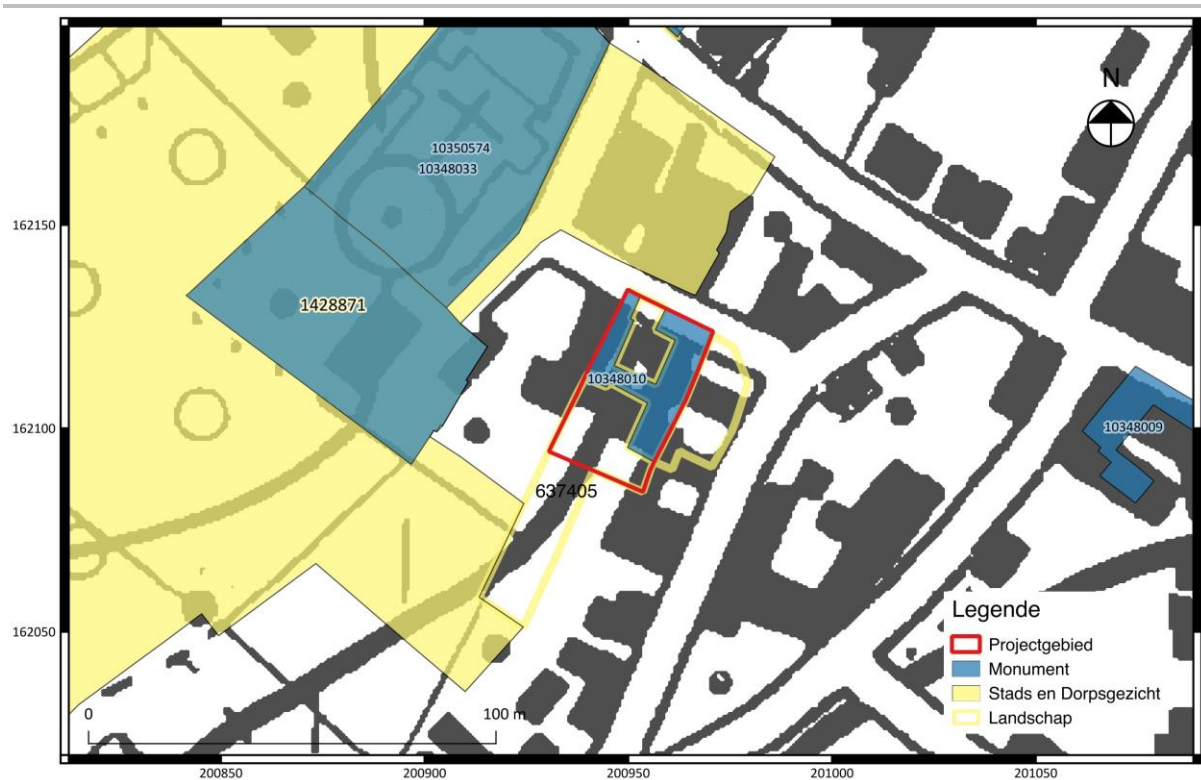

Fig. 1.13: Uittreksel uit de topografische kaart met indicatie van Onroerend Erfgoed-polygonen.

Tevens bevinden zich in en rond het projectgebied enkele beschermde monumenten en dorpszichten (fig. 1.12 en 1.13):

ID10348010: De site Sint-Petrusstraat 7 met de Sint-Petrushoeve zelf

ID10350574 en 10348033: De Sint-Pietersbandenkerk met inbegrip van het ommuurde kerkhof, het dodenhuisje en het smeed- en gietijzeren hekwerk en het orgel

ID1428871: Pastorie met deels ommuurde tuin

ID10348009: Lindestraat 78: een hoeve

De sint-Pietersbandenkerk met pastorie en omgeving is tevens beschermd als dorpsgezicht (1480549)

Hoofdstuk 2 Werkmethode

De uitgevoerde graafwerken op het terrein en de archeologische begeleiding stonden louter in functie van de restauratiewerken met de heropbouw van de ingestorte hoeve. Er diende afgegraven te worden voor een nieuwe vloerplaat op volle grond en voor een U-vormige funderingsbalk errond. De graafwerken werden onder archeologische begeleiding uitgevoerd met een minigraver van de aannemer (fig. 2.1).

Met de uitgraving voor de vloerplaat (op ca. 20 cm onder maaiveld) werd het juiste archeologisch vlak niet bereikt: er werden dan ook geen sporen aangetroffen in het aangelegde vlak.

De sleuven voor de funderingsbalken werden getrapt uitgevoerd: eerst werd een strook van ca. 1,10 m breed uitgegraven op een diepte van 50 cm onder maaiveld en vervolgens in deze geul een strook van ca. 60 cm tot op een diepte van ca. 130 cm onder maaiveld (fig. 2.2).

Aan de westzijde van deze afgegraven bevond zich een reeds gekend keldertje van de ingestorte hoeve. Het keldertje was volgens de uitvoerende bouwlieden bouwvallig door de instortingen de erop volgende uitgevoerde graafwerken en kon om veiligheidsredenen niet betreden worden. De ingang was afgeschermd door een plasticfolie.

Naast de funderingsmuren van de ingestorte hoeve rond dit keldertje en de fundering van het keldertje aan de oostzijde, waren alle overige funderingen reeds weggegraven bij de aanvang van de archeologische begeleiding. Wel kon plaatselijk nog de onderzijde van deze fundering worden waargenomen.

Fig. 2.1: Getrapte uitgraving in functie van de funderingsbalken.

Fig. 2.2: Funderingssleuf.

Hoofdstuk 3 Analyse

3.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Het projectgebied ligt volgens de gegevens van de bodemkaart in bebouwd gebied en is bijgevolg niet gekarteerd (fig. 3.1). In de omgeving komen de volgende bodemseries voor. Het betreft steeds leemgronden¹³:

- Abp en Abp(c): Gronden op leem
- Aba1: Leemgronden met textuur B-horizont
- ADp: Zwak of matige gleyige gronden op leem

Tijdens de graafwerken op het terrein werden twee (identieke) profieltjes aangelegd en geregistreerd (fig. 3.2 en 3.3). Het diepste profiel (fig. 3.3), aangelegd in de smalle sleuf die tot op ca. 130 cm onder maaiveld uitgegraven werd, werd een ca. 45 cm dikke Ap-horizont (1) geregistreerd, gevolgd door een B-horizont (2) en een C-horizont (3). Het andere aangelegde profiel rekte maar net tot in de B-horizont.

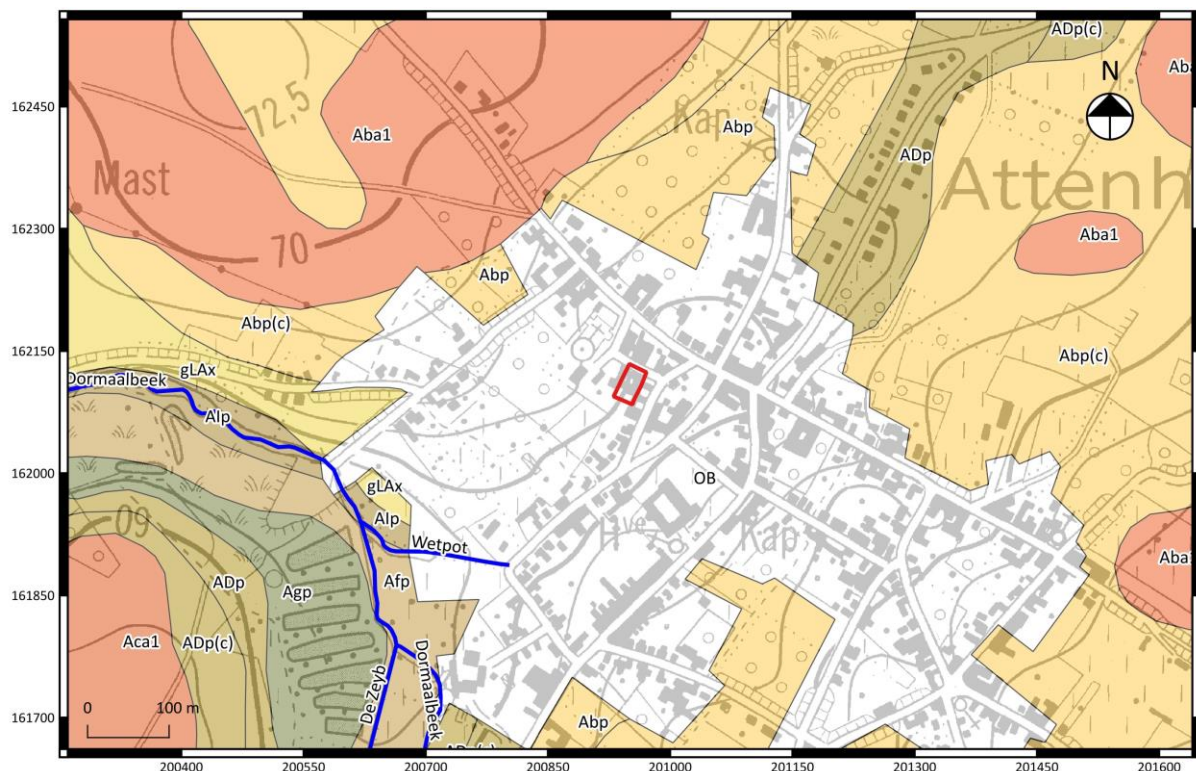

Fig. 3.1: Uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

¹³ Scheys 1957:76-79.

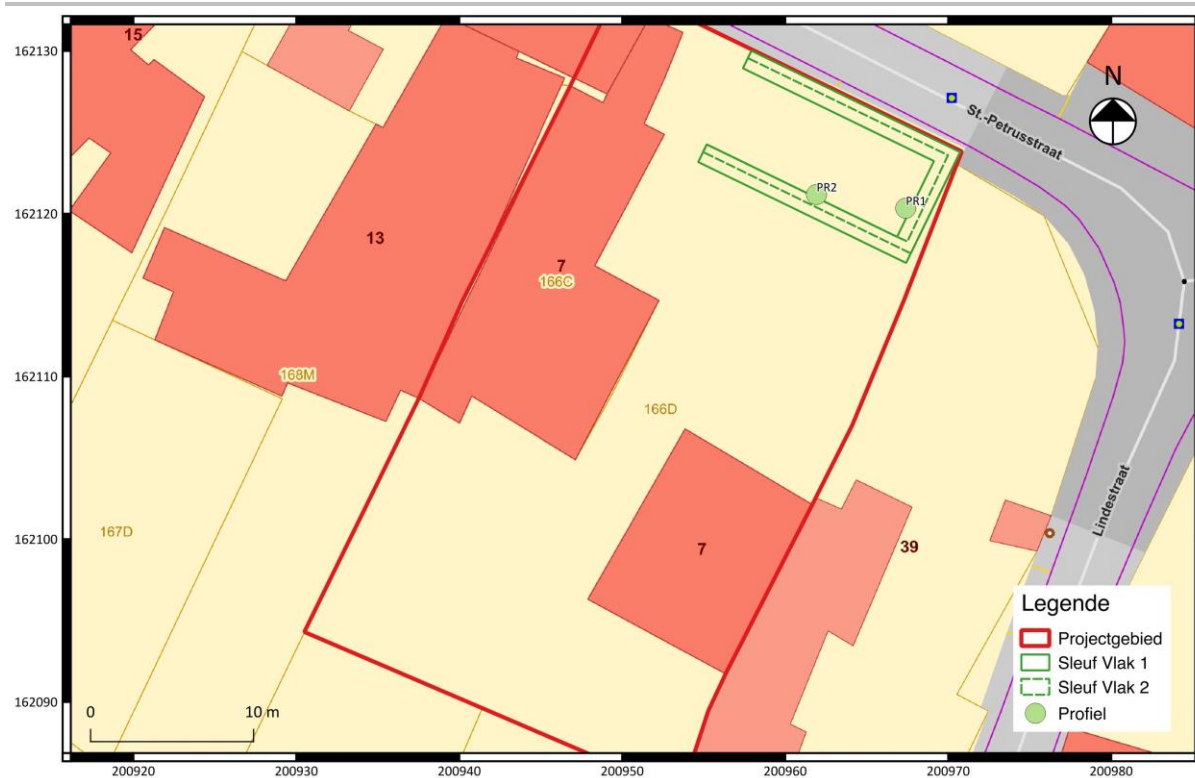

Fig. 3.2: Situering van de aangelegde en geregistreerde bodemprofielen.

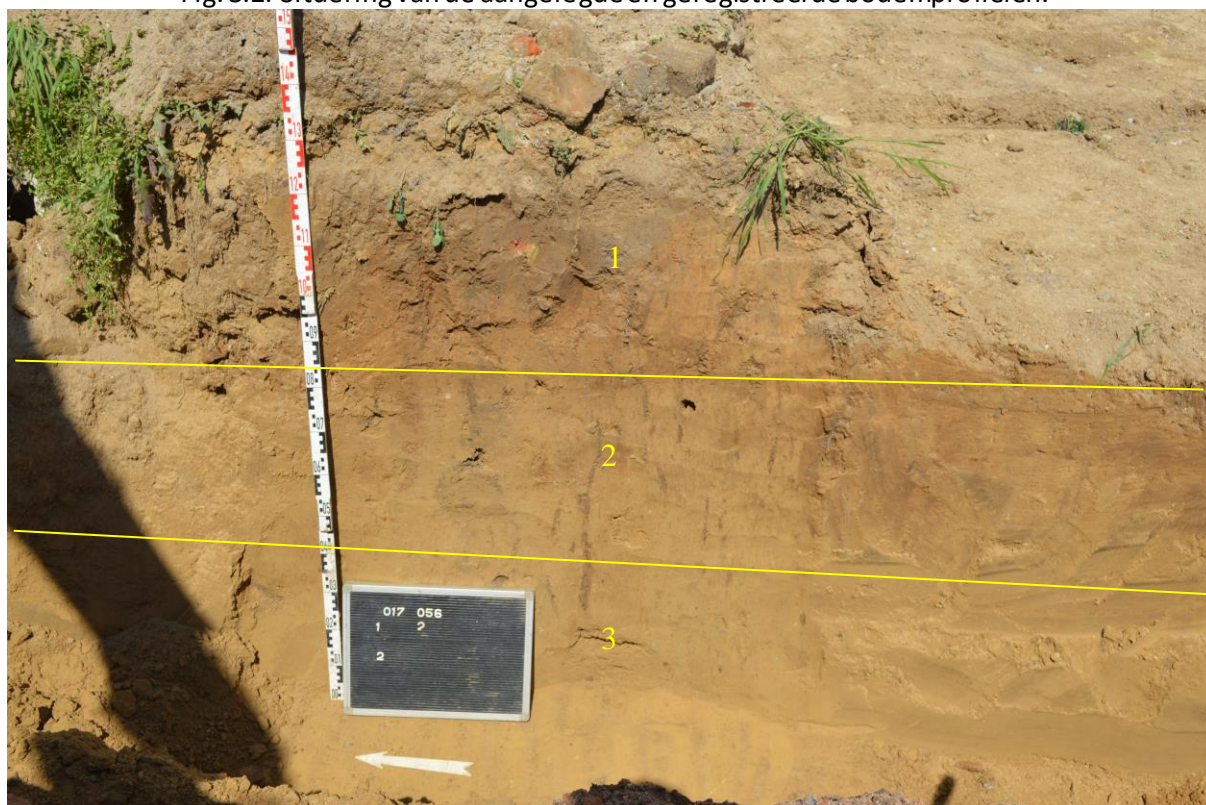

Fig. 3.3: Bodemprofiel in vlak 2.

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

Met de uitgraving voor de vloerplaat werd het juiste archeologisch vlak zoals reeds vermeld niet bereikt aangezien dit nog in de Ap-horizont viel: er werden dan ook geen sporen aangetroffen in het aangelegde vlak (fig. 3.4).

In de aangelegde funderingssleuven werden in totaal 4 sporen geregistreerd op de twee aangelegde niveau's (op een diepte van 50 cm onder maaiveld en vervolgens op een diepte van ca. 130 cm onder maaiveld) (fig. 3.5 en fig. 3.6).

In de noordelijke sleuf, langs de Sint-Petrusstraat en meer naar het oosten toe dan het keldertje, werd nog net een uitbraakspoor (S1) aangesneden in de vorm van een laag kalkzandmortel (fig. 3.7).

Onder dit ondiep bewaarde spoor, op het tweede aangelegde vlak, werd een bruinigrijze laag aangetroffen met enkele inclusies van baksteen en -kalkbrokjes (S2). Deze laag kreeg twee spoornummers toegekend (S2 en S3) maar het betrof eenzelfde laag (fig. 3.8 en 3.9).

Zowel het uitbraakspoor als de onderliggende laag zijn resten van de funderingsmuur van de hoeve.

In het westen van de werkput was een keldertje (S4) bewaard dat tot het ingestorte gebouw behoorde (fig. 3.10). Dit viel binnen de hier wel deels bewaarde funderingen van de ingestorte hoeve aan de noord- west- en zuidkant. Het keldertje is opgemetseld met bakstenen (17,5 x 10,5 x 5,5 cm), gelegd in een redelijk harde, lichtgrijze kalkzandmortel.

De ingang van het keldertje bevond zich aan de zuidzijde. De ingang ervan was afgedekt met plastic en kon niet nader onderzocht worden. De bodem van het keldertje bevond zich op ca. 1.50 cm onder maaiveld.

Er werden geen vondsten aangetroffen bij de archeologische begeleiding.

Fig. 3.4: De uitgraving voor de vloerplaat.

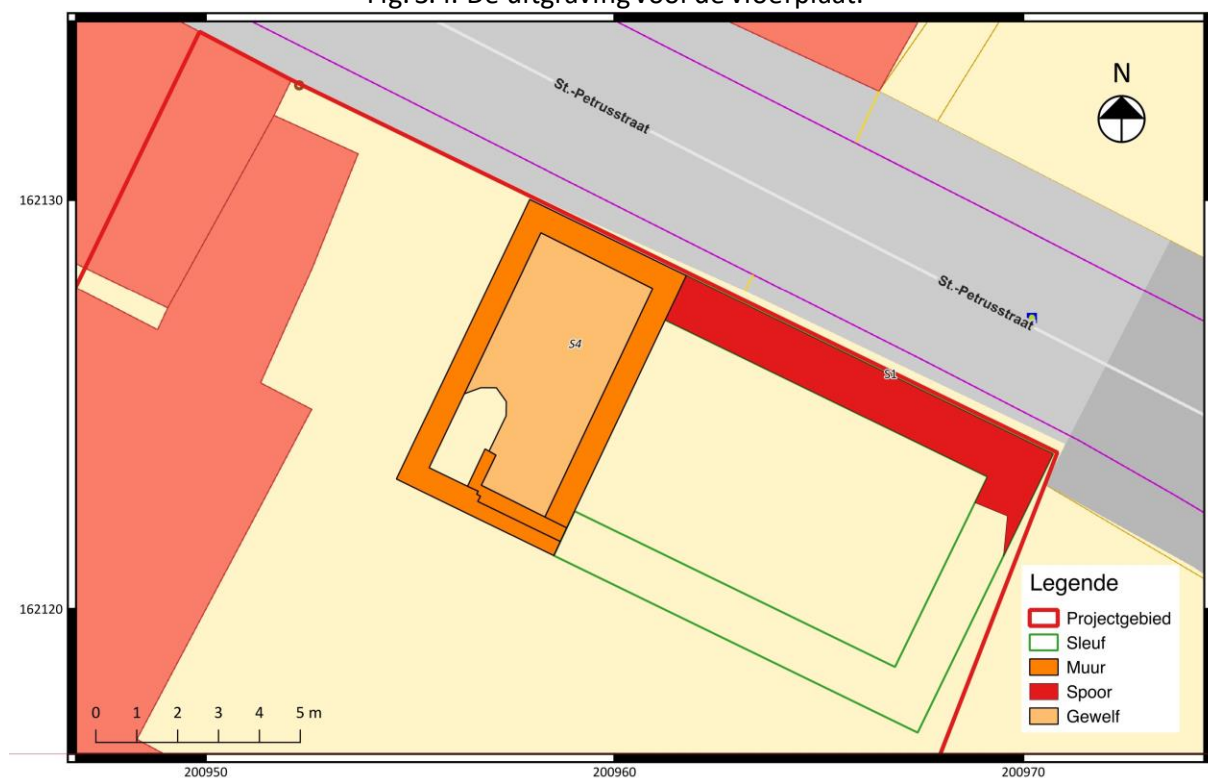

Fig. 3.5: Vlak 1.

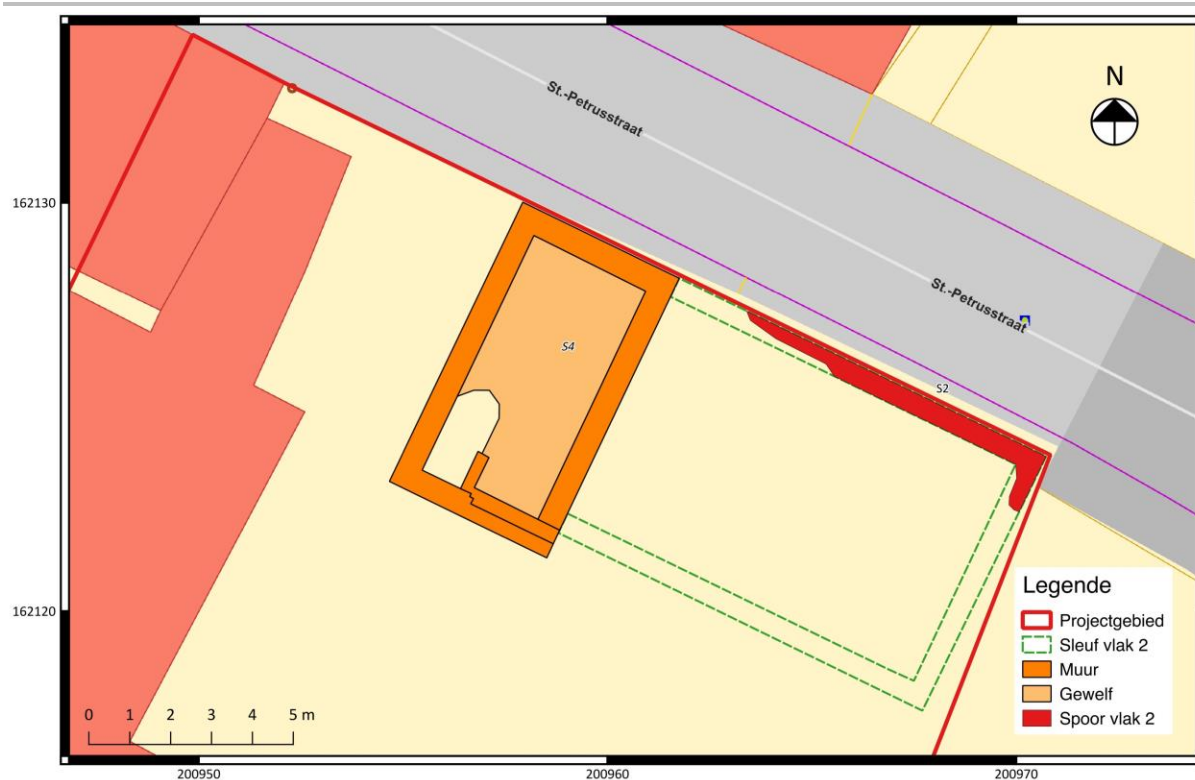

Fig. 3.6: Vlak 2

Fig. 3.7: Uitbraakspoor S1.

Fig. 3.8: Spoor 2.

Fig. 3.9: Spoor 3.

Fig. 3.10: Ingang van keldertje S4.

Hoofdstuk 4 Synthese

Op het projectgebied bevindt zich de op 18 mei 2008 deels ingestorte Sint-Petrushoeve. Dit was een kleine hoeve met woonvleugel, dwarsschuur en stallen opgetrokken uit leem die vermoedelijk uit de 17de eeuw dateerde.

De uitgevoerde graafwerken op het terrein en de archeologische begeleiding stonden louter in functie van de restauratiewerken met de heropbouw van deze ingestorte hoeve. Er diende afgegraven te worden voor een nieuwe vloerplaat op volle grond en voor een U-vormige funderingsbalk errond.

De graafwerken werden onder archeologische begeleiding uitgevoerd met een minigraver van de aannemer.

Met de uitgraving voor de vloerplaat (op ca. 20 cm onder maaiveld) werd het juiste archeologisch vlak niet bereikt: er werden dan ook geen sporen aangetroffen in het aangelegde vlak.

De sleuven voor de funderingsbalken werden getrapt uitgevoerd: eerst werd een strook van ca. 1,10 m breed uitgegraven op een diepte van 50 cm onder maaiveld en vervolgens in deze geul een strook van ca. 60 cm tot op een diepte van ca. 130 cm onder maaiveld.

In het westen van de werkput was een keldertje (S4) bewaard dat tot het ingestorte gebouw behoorde. Dit viel binnen de deels bewaarde funderingen van de ingestorte hoeve aan de noord- west- en zuidkant. Het keldertje is opgemetseld met bakstenen (17,5 x 10,5 x 5,5 cm), gelegd in een redelijk harde lichtgrijze kalkzandmortel. De ingang van het keldertje bevond zich aan de zuidzijde. De bodem van het keldertje bevond zich op ca. 1.50 cm onder maaiveld.

Naast de funderingsmuren van de ingestorte hoeve rond het keldertje en de fundering van het keldertje zelf, waren alle overige funderingen van de hoeve reeds weggegraven bij de aanvang van de archeologische begeleiding.

In de noordelijke sleuf, langs de Sint-Petrusstraat en meer naar het oosten toe dan het keldertje, werd wel nog net een uitbraakspoor (S1) aangesneden in de vorm van een laag kalkzandmortel.

Onder dit ondiep bewaarde spoor, op het tweede aangelegde vlak, werd een bruingrijze laag aangetroffen met enkele inclusies van baksteen en -kalkbrokjes (S2). Deze sporen zijn restanten van de funderingsmuur van de hoeve op deze plaats.

Verder werden geen sporen noch vondsten aangetroffen.

Bibliografie

Scheys G. 1957: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Landen 105W*, Gent

<https://cai.onroenderfgoed.be>

www.agiv.be

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten>

<https://www.hln.be/regio/landen/sint-petrushoeve-krijgt-nieuw-leven-als-kangoeroewoning~a9b2f32f>